

SUMMARY

E. Samsonova. Category of professionalism in the theory of retraining and professional development of teachers of preschool educational institutions.

In the article essence of concept «is dug up and analysed professionalism» in pedagogical science, the different going is exposed near denotation of professionalism, feature of professionalism of teachers of preschool.

Key words: professionalism, professional development, professional activity.

УДК 378.091.33:[373.5:796]

О. А. Стасенко

Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СФЕРІ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ

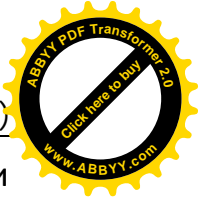
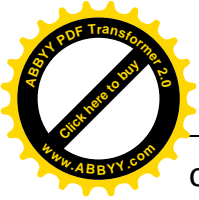
У статті на підставі аналізу сучасних наукових підходів щодо визначення професійно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя фізичного виховання до фізкультурно-оздоровчої роботи обґрунтовано зміст та шляхи її формування у навчальному процесі вищого педагогічного закладу.

Ключові слова: професійно-педагогічна компетентність, майбутні вчителі фізичного виховання, фізкультурно-оздоровча робота.

Постановка проблеми. Гуманізація освіти вимагає якісно нового підходу до потреб людини, формування стійких мотивацій до здорового способу життя, позитивної соціальної поведінки. Реформування системи освіти, докорінна зміна в соціально-економічному, духовному розвитку держави потребують підготовки вчителя нової генерації. Пріоритетним завданням освіти є навчання людини відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я тих, що оточують, як до найвищих суспільних та індивідуальних цінностей [9, 6].

У контексті формування всебічно гармонійно розвиненої особистості, важливе місце посідає зміцнення здоров'я учнів, яке, як відомо, закладається з дитинства у школі, через яку за умови обов'язковості загальної освіти проходять усі діти. Тому їх здоров'я значною мірою залежить від ефективності оздоровчої роботи у школі. Як зазначають педагоги, фізіологи, медики, гігієністи і психологи, останнім часом рухова активність дітей поступово знижується, а у зв'язку з інтенсифікацією процесу навчання підвищується рівень розумового навантаження на нервово-емоційну сферу учнів [3, 4].

У наш час перед учителем фізичного виховання гостро постає завдання широкого залучення школярів до систематичних занять фізичною культурою і спортом, участі їх у найрізноманітніших фізкультурно-

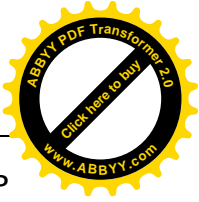
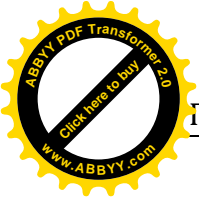
оздоровчих заходах, які проводяться на території школи. Щоб досягти цього, учитель фізичного виховання повинен бути добре підготовленим до здійснення зазначеного виду діяльності. У зв'язку з цим зростає необхідність у вдосконаленні змісту фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи. Важливу роль у цьому процесі відіграє позакласна фізкультурно-оздоровча і спортивно-масова робота. Актуальною у цьому контексті є проблема набуття учнями фізкультурних знань, культури рухів, формування пріоритету здоров'я, що має посідати одне з чільних місць у системі їх найвищих цінностей, на цій основі поліпшення фізичного стану. Успішне розв'язання цієї загальнонаціональної проблеми можливе тільки за умови якісної підготовки учителів фізичного виховання.

Аналіз актуальних досліджень. Можливість усебічного та гармонійного розвитку особистості учня в галузі фізичної культури залежить, як зазначають Г. А. Булатова, Р. М. Гімазов, Г. А. Степанова, від готовності педагогів та студентів до цієї роботи, а також пов'язана з розробкою відповідних засобів – програм розвитку, методик, навчальних посібників [4, 60].

Б. М. Шиян вважає, що формування національної системи фізичного виховання школярів потребує нового змісту та пошуку ефективних форм, засобів і методів підготовки шкільного вчителя, створення відповідного навчально-методичного забезпечення. В основі педагогічної майстерності вчителя фізичного виховання лежать знання предмета викладання (фізична культура) та його методики, і дуже важливо, щоб кожен студент усвідомив, що найсуттєвішим у методиці є рівень індивідуальної майстерності педагога. Через його діяльність методика й віддзеркалюється в конкретних досягненнях учнів [7, 204].

Критичне вивчення психолого-педагогічної літератури засвідчило, що ефективність підготовки майбутніх учителів фізичного виховання полягає не тільки в реальному досягненні ними результату в оволодінні програмою навчання, а й залежить від ступеня відповідності соціально значущій меті підготовки. Цілком погоджуємося і думкою В. Є. Шмельова про те, що низький рівень діяльності випускників вищих навчальних закладів на практиці є результатом орієнтування системи підготовки фахівців тільки на найближчу перспективу – відтворення знань на екзаменах, без урахування кінцевої мети, і, безперечно, позначається на способах його діяльності як професіонала [8, 65].

Отже, як справедливо зауважує Р. Стернберг, «...завдання полягає в тому, щоб визначити необхідний мінімум змісту підготовки, який забезпечить професійну компетентність» [5, 131].

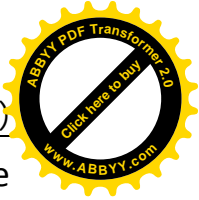
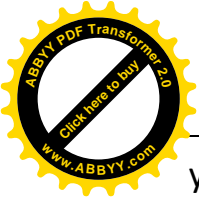
Слід зазначити, що поняття «професійна компетентність» досить широко використовується в теорії і практиці педагогіки. Зазвичай ним послуговуються, коли йдеться про ступінь відповідності знань і вмінь, які опановує майбутній фахівець, вимогам професії. При цьому мають на увазі, що чим більший ступінь цієї відповідності, тим вищим є рівень професійної компетентності фахівця; відсутність такої відповідності засвідчує низьку професійну компетентність фахівця або його повну некомпетентність (Н. В. Кузьміна, А. А. Реан) [2, 34].

Якщо розглядати компетентність у межах її розуміння як наслідку розвитку певних розумових процесів, то визначальними її характеристиками треба вважати рівень узагальнення та спосіб розв'язання проблем. За даними, які наводить Р. Стернберг, фахівці, що відзначаються високим рівнем професійної компетентності, тяжіють до глобальності, метаузагальнень, стратегічного планування, руху думки від формування завдання до пошуку способу його розв'язання. Фахівці з низьким рівнем професійної компетентності виявляють себе в локальних, вузькопредметних узагальненнях, тактичному плануванні. У розв'язанні проблеми вони йдуть від підбору до неї вже відомого способу рішення до формування самого завдання. Відмінності в баченні проблеми становлять головний розмежувальний критерій між спеціалістами та початківцями: там, де спеціаліст убачає дію принципу, початківець виявляє «факт суто механічної взаємодії» [5, 152].

Розглядаючи сутність компетентності з іншої позиції, яка передбачає визнання бази знань та накопичених у досвіді вмінь її основою, Р. Стернберг наголошує на тому, що створювана й певним чином організована база знань, проблемні схеми, які виникають разом із нею, закладають фундамент для всіх різноманітних видів компетентності [5, 156]. Тобто, залежно від того, які знання утворюють базу щодо розуміння певного предмета (певної сфери дійсності, певної галузі науки), визначається сфера компетентності спеціаліста. Кількісний склад цієї бази та спосіб організації знань, що входять до неї, визначають межі й характер розв'язання тих проблем, які можуть бути вирішеними за допомогою певної суми знань.

Мета статті – дослідити та узагальнити важливі характеристики професійно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя фізичного виховання стосовно організації та проведення фізкультурно-оздоровчої роботи, визначити шляхи її формування.

Виклад основного матеріалу. За основу в нашій роботі ми приймаємо таке визначення: професійно-педагогічна компетентність

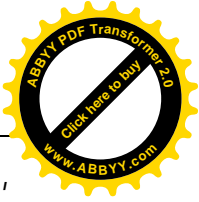
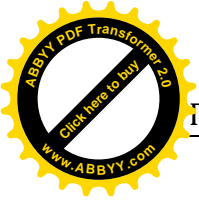
учителя фізичного виховання у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи – це складова загальної компетентності, яка конкретизує його теоретичну й практичну підготовленість до вирішення завдань, пов'язаних з організацією зазначеної діяльності в умовах навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи.

Як зазначає В. Є. Шмельов, рівень підготовки визначається характером і завданнями, які вирішує фахівець у процесі виконання професійно-педагогічної діяльності [8, 99]. Щодо тих завдань, які вирішуються під час фізкультурно-оздоровчої роботи, узагальнюючи дані літературних джерел та законодавчих і нормативних документів, ми поділяємо думку В. І. Ляха, Г. Б. Мейксона, які вважають, що головна роль фізкультурно-оздоровчої роботи у сприянні гармонійному фізичному розвитку організму, прищепленні та вдосконаленні різних рухових навичок з метою зміцнення здоров'я та сприяння масовому охопленню школярів заняттями фізичною культурою [6, 177].

Відповідно до цього ми вважаємо за необхідне визначити основні функції вчителя фізичного виховання щодо організації та проведення фізкультурно-оздоровчої роботи. Безумовно, головною його функцією є координація всієї фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в навчальному закладі, яка полягає у сприянні нормальному фізичному розвитку школяра, прищепленні та вдосконаленні різних рухових навичок з метою зміцнення його здоров'я, що й постає основою дотримання вимог сучасності: «...виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження та зміцнення фізичного й психічного здоров'я учнів (вихованців)» [1, 104].

Аналіз психолого-педагогічної літератури з теми, що досліджується та власний досвід роботи уможливив виділення основних професійних функцій учителя фізичного виховання щодо здійснення фізкультурно-оздоровчої роботи:

Організаційно-управлінська – функція полягає у вмінні складати документи планування, обліку, звітності та реалізовувати їх у процесі виконання своїх обов'язків; готувати та проводити виробничі наради, засідання, збори; проводити роботу з фізкультурним активом; вести необхідну документацію відповідно до вимог діловодства; оформлювати офіційні листи; організовувати та вести контроль роботи фізкультурних товариств згідно із завданнями організацій, що головуєть.

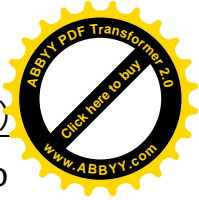
Орієнтаційно-виховна полягає у розвитку та розширенні світогляду, елементарних уявлень учнів про фізичну культуру і спорт, туризм, основи здоров'я та здорового способу життя; розкритті духовного потенціалу особистості учня; ознайомленні з українською народною фізичною культурою, спортивними традиціями, національними іграми та забавами, визначними вітчизняними спортивними діячами, тренерами, спортсменами, командами, результатами виступів на міжнародних змаганнях; формуванні стійких мотиваційних установок на здоровий спосіб життя як одну з основних умов зміцнення власного здоров'я, усвідомленої індивідуальної установки на необхідність розвивати свої фізичні та рухові здібності; вихованні морально-вольових якостей особистості.

Агітаційно-пропагандистська полягає у вмінні складати та реалізовувати плани агітаційно-пропагандистської роботи; організовувати виховний процес під час проведення позакласних занять зі школярами; організовувати й проводити окремі виховні та агітаційні заходи (вечори, зустрічі, змагання та ін.); готувати та проводити лекції, бесіди на фізкультурну тематику; розробляти форми та організовувати наочну агітацію з позакласної фізкультурно-оздоровчої й спортивно-масової роботи.

Навчально-спортивна полягає у здійсненні поточного та оперативного планування навчально-спортивної роботи на рівні масового спорту; організації й проведенні занять у секціях та групах; виборі методів та засобів тренування відповідно до індивідуальних особливостей учнів, цілей та завдань, які постають перед навчально-тренувальним процесом; розробці положень про проведення змагань з окремих видів спорту, спартакіад; проведенні педагогічного та елементарного лікувального контролю за тими, хто займається масовим спортом; організації та проведенні змагань.

Фінансово-господарська полягає у розробці й складанні фінансових документів планування, обліку та звітності спортивно-масової і фізкультурно-оздоровчої роботи; укладанні договорів на оренду спортивних споруд; складанні фінансових документів на придбання спортивного інвентарю й спортивної форми; організації проведення поточного ремонту спортивних споруд, інвентарю; організації будівництва найпростіших спортивних споруд.

Мобілізаційно-розвивальна полягає у допомозі учням правильного вибору виду спорту, що має вагоме значення для успішності проведення занять у спортивних секціях (критерії та етапи відбору); передбаченні й розкритті внутрішнього потенціалу юних спортсменів; змозі спрямувати можливості учнів на досягнення поставленої мети.

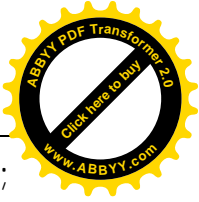
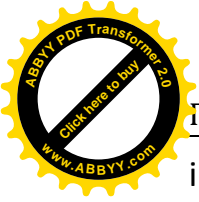
Відповідно на основі вищезазначених функцій необхідно сформулювати належну професійно-педагогічну компетентність для їх успішного вирішення.

Важливо також виділити окремі аспекти підготовки майбутнього вчителя фізичного виховання до педагогічної взаємодії з учнями, а саме вміння, якими повинні оволодівати студенти на різних етапах взаємодії з вихованцями. На етапі постановки конкретних педагогічних завдань, коли здійснюється конкретизація мети виховної роботи й визначається її практичний результат, студентам слід зосередитися на таких діях: чітко уявляти всю систему педагогічних завдань заходу; визначати професійну значущість кожного завдання й розташувати їх у певній послідовності; перевірити правильність окреслених завдань і своєчасно, в разі потреби їх коригувати.

На етапі вирішення педагогічних завдань, коли складається розгорнутий план проведення майбутніх заходів, здійснюється прогноз реалізації майбутньої діяльності, важливо створити умови для закріплення у майбутніх учителів фізичного виховання таких умінь, а саме:

- планувати свою роботу;
- педагогічно цілеспрямовано вибирати завдання і форми їх проведення;
- правильно добирати теоретичний матеріал, що відповідає плановому етапові роботи;
- чітко планувати доручення кожному учаснику з урахуванням його інтересів, можливостей та здібностей, визначати шляхи їх виконання;
- уявляти себе в ситуації учасників заходів з тим, щоб зрозуміти їх настрій, переживання;
- проектувати відносини між учасниками під час майбутньої діяльності;
- уявити, як кожен з учасників зможе правильно виконати доручене йому завдання, як це позначиться на загальному результаті заходу;
- графічно оформляти план роботи.

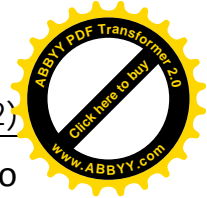
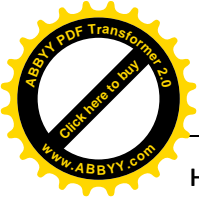
Важливо наголосити на тому, що на етапі вирішення педагогічного завдання практична організація діяльності містить можливості прояву в майбутніх педагогів умінь: пояснити учасникам сенс майбутньої роботи, їх функції, розподілити доручення; швидко зорієнтуватися в різних ситуаціях та обставинах, ухвалити правильне рішення; правильно підібрати учасників майбутньої роботи з урахуванням їх інтересів, схильностей та можливостей; установити правильні відносини між учасниками, узгодити та спрямувати відносини всередині колективу, здійснювати поточне

інструктування учасників, поступово ускладнювати й розширювати вимоги; урахувати якість та результативність виконаної роботи, аналізувати ефективність проведеного заходу.

Не менш головним є визначення нової педагогічної мети як наступного етапу, вказуючи на те, що це також є вагомим у відпрацюванні майбутніми педагогами професійно значущих умінь. На цьому етапі виявляються й функціонують такі вміння: підбиття підсумку виконаної справи так, щоб кожен учасник зазнавав почуття радості, задоволення від усвідомлення виконаного спільного обов'язку; аналіз недоліків у роботі й поведінці учасників; складання плану нового етапу діяльності; оцінювання недоліків у власних професійних знаннях, вміннях, підвищення рівня професійної готовності до педагогічної діяльності; прогнозування нових знань в аспекті свого професійного становлення у процесі самовиховання і самоосвіти. Ми вважаємо, що відпрацювання цих умінь сприятиме більш якісному формуванню професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів фізичного виховання стосовно організації та проведення фізкультурно-оздоровчої роботи, а також здійснення ними основних функцій.

Висновки. Отже, професійно-педагогічна компетентність вчителя є узагальнювальним показником його теоретичної й практичної підготовленості до виконання фахової педагогічної діяльності, пов'язаної з вихованням і навчанням іншої людини. Вирішення завдань, пов'язаних з організацією фізкультурно-оздоровчої роботи, зокрема проведенням таких занять з учнями загальноосвітніх шкіл, суттєво обмежує простір професійної компетентності вчителя фізичного виховання й конкретизує його. На підставі психолого-педагогічної літератури та власного дослідження можна зазначити, що на сучасному етапі розвитку освіти в нашій країні у процесі підготовки майбутніх учителів поступово має відбуватися перехід від навчально-дисциплінарного до особистісно орієнтованого навчання, що сприяє створенню передумов для педагогічної творчості майбутніх учителів та підвищенню їх конкурентоспроможності на ринку праці. Виходячи із завдань, що нині постали перед педагогічними колективами загальноосвітніх навчальних закладів, оновлення змісту підготовки майбутніх учителів фізичного виховання повинно передбачати, крім загальної підготовки студентів як майбутніх учителів, також формування готовності випускників до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями і творчого вирішення завдань здоров'язабезпечуючої освіти. Крім того, проблема підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до фізкультурно-оздоровчої роботи є актуальною і потребує подальших досліджень з метою з'ясування сучасних психолого-педагогічних поглядів

на підготовку фахівців до адаптації у швидкоплинних умовах сучасного ринку освітніх послуг з його високими вимогами до особистості педагога і його підготовленості до формування творчої особистості учня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Збірник нормативних документів загальної середньої та дошкільної освіти. – К. : МОНУ, 2002. – 269 с.
2. Кузьмина Н. В. Профессионализм педагогической деятельности / Н. В. Кузьмина, А. А. Реан. – СПб. : Рыбинск, 1993. – 54 с.
3. Лещенко Г. А. Формування позитивної мотивації школярів до систематичних занять фізичними вправами : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.09 / Лещенко Геннадій Анатолійович. – К., 2002. – 165 с.
4. Степанова Г. А. Профессионально-педагогическая подготовка будущих специалистов по физической культуре к оздоровлению школьников / Г. А. Степанова, Г. А. Булатова, Р. М. Гимазов // Теория и практика физической культуры. – 2004. – № 8. – С. 60–62.
5. Стернберг Р. Практическое мышление / Р. Стернберг. – СПб., Пресс, 2002. – 180 с.
6. Физическое воспитание учащихся 5–7 классов : пособие для учителей / [под ред. В. И. Ляха, Г. Б. Мейксона]. – М. : Просвещение, 2002. – 192 с.
7. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2002. – Ч. 2. – 248 с.
8. Шмелев В. Е. Оптимизация процесса подготовки студентов институтов физической культуры к профессиональной деятельности на основе модели специалиста : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Шмелев Виктор Елизарович – СПб., 2002. – 184 с.
9. Язловецький В. С. Організація та методика оздоровчої фізичної культури: навч. посіб. / В. С. Язловецький, А. Л. Турчак. – Кіровоград : Полігр. підприємство «Ексклюзив-Систем», 2010. – 312 с.

РЕЗЮМЕ

А. А. Стасенко. Сущность и структура профессионально-педагогической компетентности будущего учителя физического воспитания в области физкультурно-оздоровительной работы.

В статье на основе анализа современных научных подходов к определению профессионально-педагогической компетентности будущего учителя физического воспитания к физкультурно-оздоровительной работе обосновано содержание и пути её формирования в учебном процессе высшего педагогического заведения.

Ключевые слова: профессионально-педагогическая компетентность, будущие учителя физического воспитания, физкультурно-оздоровительная работа.

SUMMARY

O. Stasenko. Essence and structure of professional and pedagogical competence of future teachers of physical education in the region of physical training.

On the basis of modern scientific approaches to the definition of professional and pedagogical competence of future teachers of physical education to sports and recreational work is justified and ways of its formation in the educational process of higher education.

Key words: professional and pedagogical competence, future teachers of physical education, sports and health improvement activity.